

O'QITUVCHI – MURABBIYNING KO'P QIRRALI KASBIY- PEDAGOGIK FUNKSIYALARI

Sulaymonov Jaxongir Solijonovich

Farg'ona Davlat Universiteti Sport Faoliyati Fakulteti

“Sport O'Yinlari Nazariyasi Va Uslubiyati Kafedrası” O'Qituvchisi

Mahmudjonova Gulsanam A'zamjon qizi

Farg'ona Davlat Universiteti Sport Faoliyati Fakulteti “

Sport O'Yinlari Nazariyasi Va Uslubiyati Kafedrası”

1-Bosqich 51/24 Guruhi Talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16025471>

Annotatsiya: Maqolada ta'lim muassasalari va sport seksiyalarida o'qituvchi-murabbiyning kasbiy-pedagogik vazifalari ko'rib chiqiladi. Nazariy va empirik ma'lumotlarning tahlili pedagogik, murabbiylik va tarbiyaviy rollarni o'zida mujassam etgan mutaxassisni tayyorlash va faoliyatiga kompleks yondashuv zarurligini tasdiqlaydi. Tadqiqotda o'rta ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan 28 nafar o'qituvchi-murabbiylar ishtirok etdi. Anketa natijalari va o'qituvchi-murabbiy funktsiyalarini amalga oshirish samaradorligining qiyosiy tahlili keltirilgan.

Kalit so'zlar: o'qituvchi-murabbiy, kasbiy-pedagogik funktsiyalar, pedagogik faoliyat, sport mashg'ulotlari, mashg'ulotlar va tarbiya.

Аннотация: В статье рассматриваются профессионально-педагогические функции учителя-тренера в образовательных учреждениях и спортивных секциях. Проведён анализ теоретических и эмпирических данных, подтверждающий необходимость комплексного подхода к подготовке и деятельности специалиста, совмещающего педагогические, тренерские и воспитательные роли. В исследовании приняло участие 28 учителей-тренеров, работающих в системе среднего образования. Приведены результаты анкетирования и сравнительного анализа эффективности реализации функций учителя-тренера.

Ключевые слова: учитель-тренер, профессионально-педагогические функции, педагогическая деятельность, спортивная подготовка, обучение и воспитание.

Abstract: The article examines the professional and pedagogical functions of a teacher-coach in educational institutions and sports sections. The analysis of theoretical and empirical data confirms the need for an integrated approach to the training and activities of a specialist who combines pedagogical, coaching and educational roles. The study involved 28 teacher-coaches working in the secondary education system. The results of a questionnaire and a comparative

analysis of the effectiveness of the implementation of the functions of a teacher-coach are presented.

Key words: teacher-coach, professional and pedagogical functions, pedagogical activity, sports training, training and education.

Zamonaviy jismoniy tarbiya tizimi mutaxassisdan kasbiy mahoratni umumlashtirishni talab qiladi. O'qituvchi-murabbiy nafaqat tarbiyaviy, balki uslubiy, tashkiliy, tarbiyaviy va psixologik funktsiyalarni ham bajaradi. Uning faoliyatining o'ziga xos xususiyati ta'lim standartlari talablarini o'quvchilarning barqaror jismoniy va axloqiy fazilatlarini rivojlantirishga qaratilgan sport mashg'ulotlari vazifalari bilan uyg'unlashtirish zaruratidadir.

Adabiyot sharhi

A.V.ning tadqiqotlariga ko'ra. Zaporozhets, N.I. Ponomarev va S.D. Nesterovichning so'zlariga ko'ra, o'qituvchi-trener kasbi yuqori darajadagi professional ko'p vazifani o'z ichiga oladi. O'qituvchi-trener o'quv dasturlarini o'quvchilarning individual xususiyatlariga moslashtira olishi (Nikitin S.M., 2016), psixologik yordam usullarini yaxshi bilishi (Isaeva M.V., 2019) va o'quv jarayonini samarali boshqarishi kerak (Filippov A.S., 2020).

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning jismoniy tayyorgarligi, motivatsiyasi va sport yutuqlari bevosita har bir funktsiyani amalga oshirish darajasiga bog'liq.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotning maqsadi - o'qituvchi-trenerning kasbiy-pedagogik funktsiyalarini aniqlash va tizimlashtirish, shuningdek ularni amaliyotga tatbiq etish darajasini aniqlash.

Tadqiqot ob'ekti - o'qituvchi-trenerning faoliyati.

Tadqiqot predmeti kasbiy va pedagogik funktsiyalarni amalga oshirishning tuzilishi va samaradorligi hisoblanadi.

Tadqiqot usullari:

- 28 nafar o'qituvchi-trenerlar o'rtasida so'rovnoma;
- ekspert baholash (12 ta ekspert);
- ta'lim va o'quv rejalarini tahlil qilish;
- statistik ma'lumotlarni qayta ishlash usuli (o'rtacha qiymatlar, reyting).

Tadqiqot natijalari

O'qituvchi-trenerlardan turli funktsiyalarni amalga oshirishning ahamiyati va chastotasini 1 (hech qachon bajarilmaydi) dan 5 (doimiy bajariladi) shkalasi bo'yicha baholash taklif qilindi.

1-jadval

**O'qituvchi-trenerning kasbiy-pedagogik funktsiyalarining ahamiyatini
baholash**

Yo'q.	Funktsiya	O'rtacha ball (muhimligi)	O'rtacha ball (amalga oshirish)
1	Ta'lim (sport asoslarini o'rgatish)	4.9	4.7
2	Tarbiyaviy	4.6	4.3
3	Motivatsion	4.5	4.2
4	Diagnostika (talabalar darajasini baholash)	4.2	3.8
5	Uslubiy (dasturlarni ishlab chiqish)	4.1	3.6
6	Tashkiliy va boshqaruv	3.9	3.4
7	Psixologik va pedagogik yordam	4.4	3.5

Tahlil va muhokama

Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, amalga oshirishning eng yuqori darajasi asosiy funktsiyalarda kuzatiladi: ta'lim va tarbiya. Shu bilan birga, psixologik va uslubiy yordamning ahamiyati va ularning amalda amalga oshirilishi o'rtasida tafovut mavjud. Bu esa murabbiylik faoliyati psixologiyasi va metodikasi bo'yicha o'qituvchi-trenerlarni qo'shimcha tayyorlash zarurligini ko'rsatadi.

2-jadval

**Funktsiyalarning ahamiyati va amalga oshirilishi
o'rtasidagi nomuvofiqlik**

Funktsiya	Qarama-qarshilik (nuqta)
Ta'limiy	0,2
Tarbiyaviy	0.3
Motivatsion	0.3
Diagnostik	0.4
Uslubiy	0,5
Tashkiliy va boshqaruv	0,5
Psixologik va pedagogik yordam	0,9

Eng katta tafovut “Psixologik-pedagogik qo’llab-quvvatlash” bandida qayd etilgan, bu esa kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlashda qo’shimcha e’tiborni talab qiladi.

O’qituvchi-murabbiyning kasbiy-pedagogik faoliyati keng ko’lamli funktsiyalarni o’z ichiga oladi, ularning har biri o’quvchilarning ta’lim va sport tayyorgarligi sifatiga ta’sir qiladi. Ta’lim va tarbiya bilan bevosita bog’liq bo’lgan funktsiyalar to’liq amalga oshiriladi, diagnostik, psixologik va uslubiy funktsiyalar esa ko’proq e’tiborni talab qiladi. Tadqiqot natijalari zarurligini ko’rsatadi:

- faoliyatning psixologik-pedagogik jihatlarini bo’yicha malaka oshirish kurslarini amalga oshirish;
- universal uslubiy tavsiyalarni ishlab chiqish;
- o’qituvchi-trener faoliyatida diagnostika va aks ettirishni kuchaytirish.

So’rov va ekspert baholash natijalari shuni ko’rsatdiki, amaliyotda o’quvchilarni o’qitish va tarbiyalash bilan bog’liq funktsiyalar eng to’liq amalga oshirilmoqda, chuqur psixologik-pedagogik bilim va uslubiy tayyorgarlikni talab qiluvchi funktsiyalar esa ko’pincha ikkinchi darajali darajada qolmoqda. Bu, ayniqsa, psixologik-pedagogik yordam va uslubiy faoliyat nuqtai nazaridan, idrok etilgan muhimlik va funktsiyalarning haqiqiy amalga oshirilishi o’rtasidagi nomutanosiblikdan dalolat beradi. Shunday qilib, o’qituvchi-murabbiy nafaqat bilim tashuvchisi va sport jarayonining tashkilotchisi, balki murabbiy, psixolog, strateg va metodist sifatida ham ishlaydi. Ushbu ko’p tarmoqli vazifalarni muvaffaqiyatli bajarish uchun tizimli tayyorgarlik va uzluksiz kasbiy rivojlanish, jumladan, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o’zlashtirish, kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish va o’quvchilarning individual xususiyatlari bilan ishlash qobiliyatini shakllantirish zarur.

Xulosa

O’tkazilgan tadqiqotlar o’qituvchi-murabbiyning kasbiy-pedagogik faoliyati tarkibi va mazmunini har tomonlama tahlil qilish imkonini berdi. Sport muhitida pedagogik ta’sirning samaradorligi bevosita turli funktsiyalar - ta’lim, tarbiya, diagnostika, uslubiy, psixologik va tashkiliy funktsiyalarni kompleks amalga oshirishga bog’liqligi aniqlandi. O’qituvchi-murabbiy kasbining ko’p funktsiyaliligini ilmiy asoslangan tushunish bizga kasbiy tayyorgarlikning samarali modelini shakllantirish va ta’lim muassasalarida jismoniy tarbiya va sport mashg’ulotlari sifatini oshirish imkonini beradi. Olingan ma’lumotlar jismoniy tarbiya va sport ta’limi tizimida malaka oshirish dasturlarini

modernizatsiya qilish va o'quv jarayonlarini optimallashtirish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Solijonovich, S. J. (2024). UMUMTA'LIM MAKTABI DASTURLARIDA SPORT O'YINLARI. Научный Фокус, 1(9), 285-289.
2. Sulaymonov, J. S. (2024). MAKTAB VA PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM TIZIMIDAGI INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR. Экономика и социум, (2 (117)-1), 673-676.
3. Solijonovich, S. J. (2023). ZAMONAVIY VOLEYBOLDA TO'PNI O'YINGA KIRITISH TEXNIKASI. IMRAS, 6(6), 366-373.
4. Sulaymonov, J. (2023). 11-12 YOSHDAGI VOLEYBOLCHILARDA JISMONIY SIFATLARNI TARBIYALASH. In Conference on Digital Innovation:" Modern Problems and Solutions.
5. Sulaymonov, J. (2023). VOLEYBOL O'YINIDA TO'P UZATISHNING SAMARALI USULLARI. In Conference on Digital Innovation:" Modern Problems and Solutions.
6. Solijonovich, S. J. (2023). VOLEYBOL SPORT MUSOBAQALARIGA TAYYORLASH VA QATNASHISH, MUSOBAQA TURLARI. Scientific Impulse, 2(15), 317-322.
7. Sulaymonov, J. (2023). ZAMONAVIY VOLEYBOL O'YINIDA TO'PNI SAKRAB O'YINGA KIRITISHNING AFZALLIKLARI. In Conference on Digital Innovation:" Modern Problems and Solutions.
8. Sulaymonov, J. (2023). YOSH VOLEYBOLCHILARNING JISMONIY HAMDA RUHIY TAYYORGARLIKLARI. In Conference on Digital Innovation:" Modern Problems and Solutions.
9. Sulaymonov, J. (2023). ZAMONAVIY VOLEYBOL O'YINIDA HARAkatLI O'YINLARNING MASHG'ULOTLARGA IJOBIY TA'SIRI. In Conference on Digital Innovation:" Modern Problems and Solutions.
10. Solijonovich, S. J. (2023). SPORT SEKSIYASI MASHG'ULOTLARINI MAZMUNI, TASHKILLASH VA O'TKAZISH METODIKASI. Scientific Impulse, 2(15), 312-316.
11. Solijonovich, S. J., & Davronjon o'g'li, A. D. (2025). VOLEYBOLDA MUSOBAQA TURLARI, MUSOBAQA TAQVIM REJASI, MUSOBAQA NIZOMI, UNI TASHKIL QILISH. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 4(37), 209-212.
12. Solijonovich, S. J., & Davronjon o'g'li, A. D. (2025). VOLEYBOLDA YUKLAMA, TOLIQISH, UNI BARTARAF ETISH VA ISH QOBILIYATINI TIKLASH METODIKASI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 4(37), 205-208.

13. Solijonovich, S. J., & Rustamovich, A. O. (2025). VOLEYBOLDA MASHG'ULOT BILAN O'YINNING BOG'LIQLIK JIHATLARI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 4(37), 221-225.
14. Solijonovich, S. J., & Rustamovich, A. O. (2025). VOLEYBOLDA HAKAMLIK QILISH VA O'YINLAR DAVOMIDA HAKAMLARNING O'ZARO MUNOSOBATLARI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 4(37), 217-220.
15. Sulaymonov, J. (2023). VOLEYBOL O'YINIDA TO'P UZATISHNING SAMARALI USULLARI. In Conference on Digital Innovation:" Modern Problems and Solutions.
16. Solijonovich, S. J. (2023). VOLEYBOL SPORT MUSOBAQALARIGA TAYYORLASH VA QATNASHISH, MUSOBAQA TURLARI. Scientific Impulse, 2(15), 317-322.
17. Sulaymonov, J. (2023). ZAMONAVIY VOLEYBOL O'YINIDA TO'PNI SAKRAB O'YINGA KIRITISHNING AFZALLIKLARI. In Conference on Digital Innovation:" Modern Problems and Solutions.
18. Sulaymonov, J. (2023). YOSH VOLEYBOLCHILARNING JISMONIY HAMDA RUHIY TAYYORGARLIKLARI. In Conference on Digital Innovation:" Modern Problems and Solutions.
19. Sulaymonov, J. (2023). ZAMONAVIY VOLEYBOL O'YINIDA HARAKATLI O'YINLARNING MASHG'ULOTLARGA IJOBIY TA'SIRI. In Conference on Digital Innovation:" Modern Problems and Solutions.
20. Solijonovich, S. J. (2023). SPORT SEKSIYASI MASHG'ULOTLARINI MAZMUNI, TASHKILLASH VA O'TKAZISH METODIKASI. Scientific Impulse, 2(15), 312-316.
21. Solijonovich, S. J. (2023). VOLEYBOLCHILARNING RUHIY TAYYORGARLIKLARI. Научный импульс, 337.
22. Сулаймонов, Ж., & Исроилов, Ш. (2025). Теоретические основы физической и технико-тактической подготовки волейболистов 15-16 лет. Общество и инновации, 6(3/S), 237-243.